

بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری در بین دانش‌آموزان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۹

کد مقاله: ۲۹۲۸۷

علیرضا صنعت خواه^۱، مهرا ن بخرینی نژاد^۲

چکیده

تحقیق پیش رو با هدف بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری دانش‌آموزان دبیرستانی شهر بافت صورت گرفته است. این تحقیق بر اساس هدف کاربردی است و از لحاظ روش از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش را دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهرستان بافت می‌باشد که تعداد آن‌ها برابر ۷۵۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه طبق محاسبه در جدول مورگان با دقت ۹۵ درصد اطمینان ۲۵۶ نفر برآورد شده است که در خصوص مطالعه‌ی پیمایشی تحقیق، از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده می‌شود؛ یعنی از ترکیبی از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی ساده. چارچوب نظری تحقیق برگرفته از نظریات، باندورا، تارد و ولسون و هرنشتاین، هومنز و هیرشی بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق توسط نرم‌افزار spss26 و amoss22 به منظور پردازش داده‌ها صورت گرفته شده است. نتایج حاکی از آن است که احساس تعلق به مدرسه بیشترین تأثیر منفی و کاهنده را بر پرخاشگری دانش‌آموزان دارد این تأثیر برابر با (-۰/۳۵۱) می‌باشد. از طرف دیگر پایگاه اجتماعی تأثیر مستقیم و مثبتی را بر پرخاشگری دارد؛ یعنی افراد طبقات بالاتر میزان پرخاشگری بالاتری را نسبت به دیگر اقشار جامعه به خود اختصاص می‌دهند این تأثیر مثبت و برابر با (۰/۲۳۲) گزارش شده است. روابط نامناسب بین اعضای خانواده نیز تأثیر مثبتی را بر پرخاشگری دانش‌آموزان دارد این تأثیر مستقیم و مثبت و برابر با ۰/۱۷۳ بوده است و همچنین ضریب تعیین متغیرهای تحقیق نشان‌دهنده آن است که ۲۶/۵ درصد از تغییرات احساس تعلق به مدرسه بر اساس متغیرهای مستقلی تبیین شده است که وارد مدل ساختاری شده‌اند و همچنین ۴/۴ درصد از تغییرات روابط نامناسب بین اعضای خانواده و ۱۶ درصد از تغییرات متغیر پرخاشگری بر اساس متغیرهای مستقلی که وارد مدل شده‌اند مورد تبیین قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: پرخاشگری، احساس تعلق به مدرسه، احساس تعلق به والدین، کنترل و نظارت، روابط بین اعضای خانواده

۱- عضو هیئت علمی جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان (نویسنده مسئول) asanatkah@yahoo.com

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان

در دنیای مدرن امروز، تحولات اپیدمیولوژیکی، اجتماعی و دموگرافیکی همراه با تغییرات محیطی و رفتاری ناشی از ماشینی شدن، شهرسازی، مهاجرت و تأثیر رسانه ها، سبب رشد روز افزون مشکلات رفتاری در کودکان شده است. به طوریکه سازمان بهداشت جهانی پیش بینی کرده است که این مشکلات در کودکان به یک علت اصلی بیماری و مرگ و میر تبدیل خواهد شد. مشکلات رفتاری به دو دسته بزرگ مشکلات رفتاری درونی سازی شده و سازی شده مشکلاتی هستند که معطوف به درون تلقی مشکلات برونی سازی شده تقسیم میشوند. مشکلات درونی شوند و علائم اصلی آنها با رفتارهای بیش از حد کنترل شده رابطه دارند؛ مانند افسردگی و اضطراب که با دنیای درون فرد سر و کار دارند و با تعارضهای روانی و هیجانی همراه هستند. مشکلات برونی سازی دربردارنده رفتارهایی هستند که اغلب تصور میشود به سوی دیگران جهت دارند و در برقراری ارتباط با دیگران ظهور پیدا می کنند، مانند رفتارهای قانون شکنی و رفتارهای پرخاشگرانه.

یکی از شایعترین این مشکلات رفتاری برونی سازی شده، پرخاشگری است. پرخاشگری دوران کودکی یک مشکل بهداشتی عمده در سراسر جهان بخصوص در سال -های اخیر محسوب میشود (شیرکش و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۳). بررسی آمار و مطالعات نشان میدهد که در چند دهه اخیر خشم و پرخاشگری افزایش یافته است و شواهد تجربی زیادی آثار مخرب خشم را در روابط انسانی نشان داده اند (ویتلی و همکاران، ۲۰۰۹). از دید روان شناختی، پرخاشگری به عنوان رفتاری با هدف صدمه زدن، اذیت کردن و یا آسیب رساندن به فرد دیگر تعریف شده است. اصطلاح پرخاشگری دامنه وسیعی از اعمال را شامل میشود که با توجه به سن، جنس، شدت و قربانی بودن متغیر است (شید عنبرانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۸). شیوع پرخاشگری در کودکان و نوجوانان از ۸ تا ۲۰ درصد گزارش شده است (ساجدی و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۱). یافته‌های مطالعه‌ای در یاسوج شیوع پرخاشگری در بین نوجوانان را ۳۲/۲ درصد گزارش کرده است. رفتار پرخاشگرانه می‌تواند با بیماریهای جسمی مانند بیماریهای قلب و عروق و سردرد تنشی در ارتباط بوده و همچنین بر اساس آمارهای غیر رسمی، ۷۰ درصد از جراثم نوجوانان پسر و ۳۰ درصد از جراثم نوجوانان دختر، ریشه در پرخاشگری دارد. بسیاری از پژوهش‌ها بر این نکته تأکید دارند که پرخاشگری و مشکلات رفتاری می‌تواند به رفتارهای ضد اجتماعی و قانون شکنانه آتی منجر گردد (میر و همکاران، ۲۰۱۲) در واقع کودکان پرخاشگر در ارتباط با همسالان رفتارهای جامعه پسند کمتری از خود نشان می دهند و از دیگر سو این ویژگی ها مانع برقراری رابطه با همسالان می شود و کودک را در یاد گیری، ناتوان می سازند (کاول و الدج، ۲۰۰۷). ویژگی های منحصر به فردی که کودکان با مشکلات و اختلال های یادگیری دارند، به شیوه های متعددی از جمله رفتاری، هیجانی و تحصیلی نمایان می شود که در سیاری از مواقع وجود نقص و کاستی در این حیطه ها، تأثیرات بسیار زیادی بر نوع تعامل این والدین با کودکانشان دارد (کاپلان و سادوک، ۲۰۰۹).

دوره نوجوانی یک دوره بحرانی است و اگر عوامل مختلف تأثیرگذار نظیر والدین، محیط مدرسه، دوستان و درکل اجتماعی محیط مناسبی را برای هویت یابی، همانندسازی و جامعه پذیری این گروه به وجود نیاورد، آسیب پذیر شده و مستعد حرکت به سوی رفتارهای بزهکاری و خرابکاری خواهد شد. این جاست که انجام رفتار بزهکارانه تبدیل به یک امرعادی خواهد شد و قبح آن از بین خواهد رفت. کودکان و نوجوانان در سنین ۱۸-۶ سالگی به طور متوسط ۱۲۰۰۰ ساعت را در مدرسه می گذرانند. پس از خانواده، مدارس کانون اصلی زندگی به شمار می روند و فعالیت های مدارس در زندگی این گروه سنی به صورت فعالیت اصلی در می آیند. امروزه به لحاظ تربیتی روشن شده است که مدرسه شکل دهنده ساختارهای روانی و شخصیتی دانش آموزان است. مدرسه محیطی است که دانش آموزان در آن جا شایستگی، شکست، موفقیت، محبوبیت، انزوا، طرد و غیره را تجربه میکنند (عباسی جرابمی، ۱۳۹۰: ۱۱). در این تحقیق هدف آن است به این سوال اصلی پاسخ داده شود که عوامل موثر بر پرخاشگری دانش آموزان کدامند؟

۲- پیشینه تحقیق

پژوهشهای زیادی در خصوص پرخاشگری صورت گرفته، براساس مطالعه طولی اسپینهوون و همکارانش (۲۰۱۶) شدت بدر رفتاری در کودکی (مخصوصا غفلت عاطفی و سوء استفاده) سطوح بالاتر پریشانی روان شناختی (از جمله خشونت) را در بزرگسالی پیشبینی کرد که البته این تأثیر توسط متغیر میانجی انواع شخصیت های ناکارآمد تحت تأثیر قرار گرفت. گنزالز و همکاران (۲۰۱۶) نتیجه گرفتند که بدر رفتاریهای دوران کودکی مخصوصا مشاهده پرخاشگری در خانه کودکی، احتمال خشونت در بزرگسالی را با میانجیگری اختلال شخصیت ضداجتماعی و نشانگان روانگسستگی به شدت افزایش میدهد. براساس پژوهشی جدید بزرگسالانی که بدر رفتاریهای بیشتری را در کودکی شان گزارش کردند، خطرپذیری بیشتری برای پرورش انواع اختلالهای روانی از جمله افسردگی، اضطراب، اعتیاد به الکل و حبشش، مشکلات رفتاری، پرخاشگری، بی ثباتی و صدمه به خود نشان دادند (نیو بری و همکاران، ۲۰۱۸). موسوی هندی، محمود علیلو و مدنی (۱۳۹۷) در پژوهش خود گزارش کردند که بین کودک آزاری عاطفی با نشانهای شخصیت مرزی، کودک آزاری جنسی با نشانهای این اختلال شخصیت و طرد با نشانهای این اختلال ارتباط غیرمستقیم و معیندار از طریق بد تنظیم هیجانی وجود دارد. خرازانی (۲۰۱۶) به بررسی رابطه استفاده از فضای مجازی با گرایش دانش آموزان به خشونت با هدف سنجش تأثیر فضای مجازی در گرایش های پرخاشگرانه دانش آموزان پرداختند، یافته ها نشان

می دهد که نقش خانواده در کنترل گرایش به خشونت دانش آموزان بسیار مؤثر بوده و در رتبه اول قرار دارد، همچنین، فضای خشونت طلبی در اینترنت و بازی های اینترنتی نیز در افزایش خشونت طلبی دانش آموزان مؤثر بوده و در رتبه های دوم و سوم قرار دارند. نتایج نشان می دهد عضویت دانش آموزان در گروه های استفاده کننده در اینترنت و استفاده از بازی های رایانه ای سبب گرایش آنان به خشونت می شود. از طرفی، کنترل و نظارت بر استفاده آنان از اینترنت و بازی های رایانه ای سبب کنترل خشونت در این گروه می شود.

۳- چارچوب نظری تحقیق

براساس نظریه یادگیری اجتماعی براساس این دیدگاه رفتارهای افراد در اثر همنشینی با افراد جامعه آموخته می شود این دیدگاه به نقش خانواده و همسالان در ارتکاب خشونت اشاره دارد. باندورا مدعی است که غالب رفتارهای انسان از طریق مشاهده و در خلال فرآیند الگوسازی فراگرفته می شوند. برگس و اکرس نیز یادگیری رفتار کجروانه را عمدتاً از طریق فرآیندهای تقویت و مکانیسم های اساسی آن یعنی تشویق و تنبیه مورد توجه قرار می دهند و معتقدند ادامه یا توقف هر نوع رفتاری بستگی به تشویق یا مجازات دارد؛ یعنی تشویق موجب ادامه رفتارهای انحرافی همچون سایر رفتارهای اجتماعی در اثر آمیزش با دیگران آموخته می شود (رئیس؛ ۱۳۸۲: ۱۴۰). تارد نیز معتقد است همه رفتارها و اعمال افراد در زندگی تحت تأثیر مدلها و نمونه ها می باشند او می گوید که تقلید امری اجتماعی بنیادی است و بر روابط بین افراد حاکم است (زید، ۲۰۰۰). ویلسون و هرنشتاین، محیط خانواده و تجربه های نخستین فرد در مدرسه را از جمله مهمترین علل اجتماعی مؤثر در رفتارهای کجروانه (خشن) به حساب می آورند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۴۱۱). بنابراین براساس دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی می توان گفت که خانواده هایی که در آن والدین با هم اختلاف دارند، شیوه های تربیتی و انضباطی خشن و خشک داشته، با بچه ها بدرفتاری می کنند فرزندان آنها نیز احتمال بیشتری دارد که مرتکب اعمال خشونت آمیز شوند. همچنین داشتن همسالان بزهکار و رابطه با آن ها و تنبیه در مدرسه احتمال خشونت آن ها را افزایش می دهد. طبق نظریه فشار جرم تابعی از تضاد بین اهداف و ابزارهایی است که می توانند به شیوه مشروع برای رسیدن به آن اهداف از آن ها استفاده کنند و نظریه منابع برمحرومیت اقتصادی - اجتماعی افراد تا کید نموده و می گوید افرادی که از محرومیت اقتصادی - اجتماعی برخوردارند برای یادگیری رفتار خشونت آمیز مستعدترند (احمدی، ۱۳۸۷: ۲۲۹). نظریه مبادله: این نظریه در صدد است که اصول رفتارگرایی را دربرگیرد و پس از درآمیختن آن ها با اندیشه های دیگر، در مورد مسائل مورد علاقه جامعه شناسان به کارشان بیند. دیدگاه نظارت اجتماعی براین عقیده است که افراد اصولاً دارای قابلیت بهنجار بودن یا نابهنجار بودن هستند. نکته اصلی آن است که جامعه چه رفتاری با فرد داشته باشد. موضوع مورد نظر این نظریه، این است که چرا همه مردم هنجار شکنی نمی کنند. هیرشی براین اعتقاد است که کجرفتاری زمانی واقع می شود که پیوند میان فرد و جامعه ضعیف باشد یا گسسته شود. هیرشی معتقد است که چهار عنصر اصلی باعث پیوند فرد و جامعه می شوند: ۱- وابستگی ۲- تعهد ۳- درگیری ۴- اعتقاد (ممتاز، ۱۳۸۱: ۱۱۹). وابستگی: اگر فردی به تمایلات و انتظارات دیگران اهمیت ندهد، در آن صورت پیوند او با جامعه ضعیف بوده، خود را آزاد می بیند که مرتکب انحراف شود. در نظر هیرشی، مبنای اصلی درونی کردن هنجارها، وابستگی به دیگران است. وابستگی مقدار تأثیر و احترامی که شخص برای افرادی چون معلم و والدین قایل است (اگینو، پیترسون، ۱۹۸۹: ۳۳۳). تعهد: از نظر هیرشی افراد متعهد که دارای موقعیت مستحکمی در جامعه اند تا حد امکان از هنجار شکنی دوری می جویند (ممتاز، ۱۳۸۱: ۱۲۱). درگیری: بیشتر افراد در طول زندگی خود زمان و انرژی محدودی دارند. درگیری در امور زندگی روزمره وقت زیادی دارد و خود باعث محدود شدن رفتار می شود. هیرشی معتقد است میزان اعتقاد افراد به هنجارهای اجتماعی و رعایت قوانین متفاوت است.

کلهبرگ، ریکس و اسناری (۱۹۸۴) نشان دادند که پرخاشگری نیرومندترین پیش بینی کننده و رفتار ضد اجتماعی در دوره نوجوانی و بزرگسالی است. رابطه بین پرخاشگری در سن مدرسه و مشارکت گروههای همسالان کجرو، رفتار ضد اجتماعی و سوء استفاده از مواد در نوجوانی نیز نشان داده شده است. از نظر محققان رابطه بین پرخاشگری اولیه و رفتار ضد اجتماعی بعدی، در مورد پسران پیش بینی کننده قویتری است (مسعود نیا، ۱۳۸۸: ۱۴۱).

۴- فرضیات پژوهش

فرضیات این پژوهش شامل رابطه متغیرهای احساس تعلق به مدرسه، احساس تعلق به والدین، نظارت و کنترل والدین، گروه همسالان، روابط بین اعضای خانواده، پایگاه اجتماعی - اقتصادی و پرخاشگری (متغیر وابسته) به صورت فرضیات دو متغیره بیان شده است.

۵- روش پژوهش

جامعه ی آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان دختر دبیرستان های دوره دوم متوسطه شهر بافت در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ بودند؛ و که طبق آمار گرفته شده از اداره آموزش و پرورش شهرستان بافت برابر با تعداد ۷۵۰ دانش آموز بود. با استفاده از

مصاحبه در جدول مورگان ۲۵۶ نفر به عنوان نمونه برآورد شد. در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده است. در خصوص مطالعه ی پیمایشی تحقیق، از روش نمونه گیری چند مرحله ای استفاده می شود؛ یعنی از ترکیبی از شیوه ی نمونه گیری خوشه ای و تصادفی ساده. در این تحقیق از ترکیب روش های نمونه گیری مذکور در چندین مرحله استفاده می شود. بدین منظور در مرحله اول مدارس متوسطه دوره دوم شهر بافت به عنوان جامعه آماری را در قالب چند منطقه تقسیم نمودیم و از بین مدارس قرار گرفته در هر منطقه یک مدرسه را به صورت تصادفی ساده انتخاب و پرسشنامه ها نیز به صورت تصادفی ساده مطابق با آمار دانش آموزان پخش گردید. اعتبار تحقیق نیز به استفاده از اعتبار سازه برآورد شده است. اعتبار سازه ای با رابطه بین ابزار اندازه گیری سر و کار دارد و یک چارچوب کلی تئوریک برای تعیین این نکته است که تا حد وسیله ی اندازه گیری، مفاهیم و پیش فرض های تئوری به کار گرفته را منعکس می کنند.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ برای هر کدام از متغیرهای تحقیق

متغیر	ضریب آلفا
پرخاشگری	۰/۸۱۴
احساس تعلق به مدرسه	۰/۷۰۶
احساس تعلق به والدین	۰/۹۳۸
نظارت و کنترل والدین	۰/۷۰۳
ارتباط با گروه همسالان	۰/۷۱۰
روابط بین اعضای خانواده	۰/۸۶۲
پایایی کل	۰/۷۳۰

اعتبار سازه به این ترتیب استفاده شده است که در مدل اندازه گیری ضرایب متغیرهای مشاهده شده بر روی متغیر پنهان، به عنوان اعتبار آن شاخص در نظر گرفته شده است؛ یعنی هرچه ضرایب حاصله بالا باشد، اعتبار سازه افزایش می یابد. برای سنجش روایی تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول ۱ ضرایب آلفای کرونباخ را برای هر کدام از متغیرهای تحقیق نشان می دهد.

جدول ۲: تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	تعریف مفهومی	تعریف عملیاتی
پرخاشگری	پرخاشگری مستقیم رفتاری است که اثر منفی مستقیمی به صورت فیزیکی یا کلامی بر بهزیستی قربانی داشته باشد؛ اما پرخاشگری غیرمستقیم رفتاری است که به صورت غیرمستقیم (مانند غیبت کردن و شایعه پراکنی) باعث صدمه و آسیب به روابط اجتماعی می شود. (کارسیا، ۲۰۱۶: ۱۴۴).	برای سنجش پرخاشگری از مقیاس پرخاشگری باس و پری استفاده می شود که پرخاشگری را از چهارجنبه (پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت) را مورد سنجش قرار می گیرد.
پایگاه اقتصادی و اجتماعی	پایگاه اجتماعی وضعی است که یک شخص یا گروه در یک نظام اجتماعی در برابر دیگران می یابد. پایگاه اجتماعی را شماری از عوامل تشکیل می دهند که در هر مورد تنوع می پذیرند، نظیر شغل، مالکیت ارضی، درآمد، قدرت و تعلق قومی. (ساروخانی، ۱۳۶۷: ۳۸۱)	میزان ثروت، درآمد، شغل یا حرفه، تحصیلات خانواده
دلبستگی به مدرسه یا احساس تعلق	تعلق به مدرسه یعنی ادراک دانش آموزان از اینکه در محیط مدرسه توسط همکلاسی ها مورد پذیرش و حمایت واقع می شوند و در نتیجه رضایت و تعلق به مدرسه دارند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۹).	میزان، پیوستن به همکلاسی ها و کارکردن با هم آمادگی همکاری کردن با همکلاسی ها، تمایل شرکت در فعالیت های مدرسه، کمک به همکلاسی های در درس خواندن
نظارت و کنترل فرزندان توسط والدین	منظور میزان کنترلی است که والدین بر فرزندان خود انجام می دهند و از امور و فعالیت های فرزندان آگاهی دارند. یا به عبارت دیگر میزان آزادی است که والدین در اختیار فرزندان خود قرار می دهند	میزان نظارت و کنترل والدین از نحوه گذراندن اوقات فراغت، شاخه دوستان، کنترل رفت و آمد، آگاهی از نحوه برخورد در مدرسه و کوچه و خیابان، ...
گروه همسالان	گروهی متشکل از افرادی از نظر سنی و خواستی بالنسبه مشابه. امروزه توجه به گروه همسالان از آن رو مورد نظر است که در بسیاری از موارد، جوانان الگوهای خود را نه از والدین و مراجع رسمی، بلکه از گروه های همسالان کسب می کنند. (ساروخانی، ۱۳۶۷: ۳۸۱)	میزان احساس خوش و لذت بردن با دوستان، در مدرسه و گذراندن اوقات فراغت، سپری کردن وقت خود با آنها
روابط بین اعضای خانواده	روابط اجتماعی اعضای خانواده در سطح نظری از دو جنبه قابل تعریف است. یکی از بعد داخلی نظام خانواده که ایجاد مهر و عطفوت بین اعضای خانواده از جمله موارد اساسی است و دیگر جنبه خارج از نظام خانواده نظیر معاشرت ها و مناسباتی که در بیرون از منزل صورت می گیرد (آقایخشی، ۱۳۷۸: ۱۶۲).	راحتی و امنیتی که اعضای خانواده در کنار یکدیگر احساس می کنند از مهمترین موارد در سطح روابط اجتماعی بیرون از محیط منزل است (آقایخشی، ۱۳۷۸: ۱۶۲). روابط اجتماعی اعضای خانواده معمولاً بر اساس احترام متقابل است. میزان با هم بودن اعضای خانواده به حدی است که فرصت صحبت کردن و ارتباطات مشترک مهیاست و فرزندان در ارتباط با والدین دچار مشکل نیستند (آقایخشی، ۱۳۷۸: ۱۶۳).

۶- یافته های پژوهش

از میان ۲۴۰ نفر از دانش آموزان نمونه تحقیق، یافته های توصیفی در قالب جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- یافته های توصیفی

متغیر	شاخص ها	درصد	فراوانی	بیشترین فراوانی (مد)
پایه تحصیلی	دهم	۲۴/۴	۵۳	پایه یازدهم
	یازدهم	۶۵/۴	۱۴۲	
	دوازدهم	۱۰/۱	۲۲	
تحصیلات پدر	سیکل	۲۶/۱	۶۰	دیپلم
	دیپلم	۳۷	۸۵	
	کاردانی	۱۲/۲	۲۸	
	کارشناسی	۱۷/۸	۴۱	
	ارشد و بالاتر	۰/۷	۱۶	
جنسیت	دختر	۱۸/۳	۴۳	پسر
	پسر	۸۱/۷	۱۹۲	
وضعیت شهروندی	بومی	۸۹/۹	۲۱۴	بومی
	غیر بومی	۱۰/۱	۲۴	
سطح تحصیلات مادر	سیکل	۳۲/۷	۷۳	دیپلم
	دیپلم	۳۸/۱	۸۵	
	کاردان	۱۱/۷	۲۶	
	کارشناسی	۱۴/۳	۳۲	
	ارشد و بالاتر	۳/۱	۷	
وضعیت منزل مسکونی	شخصی	۷۸/۸	۱۸۹	شخصی
	استیجاری	۲۱/۳	۵۱	

با توجه به نتایج مندرج در جدول (۳)، از میان نمونه تحقیق که برابر با ۲۴۰ نفر بوده است، ۲۴/۴ درصد از پاسخگویان در پایه دهم، ۶۵/۴ درصد از پاسخگویان در پایه یازدهم، ۱۰/۱ درصد از پاسخگویان در پایه دوازدهم بوده اند. ۱۸/۸ درصد از پاسخگویان دختر و ۸۱/۷ درصد از پاسخگویان پسر بوده اند. یافته های تحقیق براساس تحصیلات پدر دانش آموز ۲۶/۱ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات سیکل، ۳۷ درصد دیپلم، ۱۲/۲ درصد کاردانی، ۱۷/۸ درصد کارشناسی، ۰/۷ درصد دارای تحصیلات بالاتر از کارشناسی را نشان می دهد.

تحصیلات مادر دانش آموز ۳۲/۷ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات سیکل، ۳۸/۱ درصد دیپلم، ۱۱/۷ درصد کاردانی، ۱۴/۳ درصد کارشناسی، ۳/۱ درصد دارای تحصیلات بالاتر از کارشناسی می باشد. وضعیت شهروندی نشان می دهد که ۸۹/۹ درصد از پاسخگویان بومی بافت، ۱۰/۱ درصد از پاسخگویان غیربومی می باشند. براساس وضعیت منزل مسکونی شان نشان می دهد. ۷۸/۸ درصد اظهار داشته اند که دارای منزل ملکی هستند که متعلق به خانواده شان است. ۲۴/۱ درصد از پاسخگویان دارای درآمدی بین ۵۰۰ هزار تومان تا یک میلیون، ۱۸/۳ درصد بین یک و صد میلیون تا دو میلیون، ۲۶/۸ درصد بین دو میلیون و صد تا سه میلیون، ۱۲/۸ درصد بین سه میلیون و صد تا چهار میلیون، ۱۷/۹ درصد دارای درآمدی بالای چهار میلیون و صد می باشد. براساس نتایج بدست آمده، بیشترین میانگین مربوط به گویه بعضی آدم ها آن قدر به من فشار می آورند تا با آن ها دست به یقه (گریبان) شوم. (۳/۹۷ از ۵ نمره) و کمترین میانگین مربوط به گویه وقتی با دوستانم مخالف باشم، نظرم را صریح و بی پرده به آن ها می گویم. (۲/۵۰ از ۵ نمره) بدست آمده است. براین اساس می توان گفت در بین دانش آموزان پرخاشگری از حد متوسط بالاتر است. براساس نتایج بدست آمده می توان گفت احساس تعلق به مدرسه در بین دانش آموزان در حد متوسط رو به بالاست. توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نمرات میانگین متغیر احساس تعلق به والدین را نشان می دهد که، براساس نتایج بدست آمده بیشترین میانگین مربوط به گویه، با والدین خود احساس صمیمیت و دوستی می کنم. با میانگین (۴/۳۶ از ۵ نمره) و کمترین میانگین مربوط به گویه، مشکلات خود را به والدینم می گویم. با میانگین (۳/۵۸ از ۵ نمره) می باشد. براین اساس می توان گفت که احساس تعلق به والدین از حد متوسط بالاتر می باشد. توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نمرات میانگین متغیر نظارت و کنترل والدین را نشان می دهد که بیشترین میانگین مربوط به گویه، والدینم می خواستند بدانند که من وقتی بیرون می روم با چه کسانی رفت و آمد می کنم. با میانگین (۴/۲۰ از ۵ نمره) و کمترین میانگین مربوط به گویه تا چه اندازه والدینتان از کار خلاقی که انجام

داده اید مطلع هستند. با میانگین (۳/۲۳ از ۵ نمره) می باشد. براین اساس می توان گفت نظارت. کنترل والدین از حد متوسط بالاتر است.

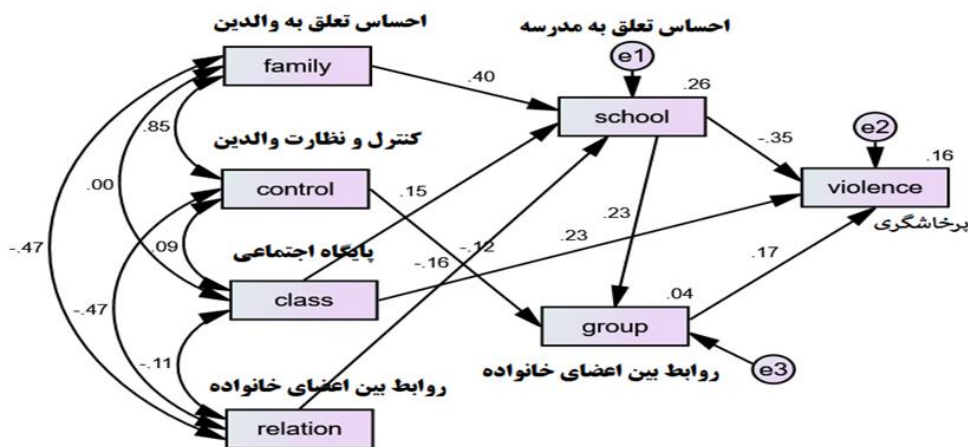
اما در خصوص آمار استنباطی و آزمون فرضیات تحقیق نتایج مندرج در جدول زیر حاصل شد.

جدول ۴: آزمون فرضیات اصلی تحقیق

نتیجه آزمون	سطح معنی داری (sig)	ضریب آزمون	نوع آزمون	فرضیه
تایید	۰/۰۰۰	-۰/۲۹۲	پیرسون	احساس تعلق به مدرسه و پرخاشگری
تایید	۰/۰۰۰	-۰/۲۵۵	پیرسون	احساس تعلق به والدین و پرخاشگری
تایید	۰/۰۰۰	-۰/۲۳۵	پیرسون	نظارت و کنترل فرزندان توسط والدین و پرخاشگری
تایید	۰/۰۰۰	۰/۱۴۶	پیرسون	گروه همسالان و پرخاشگری
تایید	۰/۰۰۰	۰/۱۷۱	پیرسون	پایگاه اقتصادی - اجتماعی و پرخاشگری
رد	۰/۴۴۸	۰/۰۷۴	پیرسون	روابط بین اعضای خانواده و پرخاشگری

۷- ارائه مدل مسیر در جهت تبیین عوامل موثر بر پرخاشگری

به منظور تبیین عوامل اجتماعی موثر بر پرخاشگری، مدل مسیر در قالب مدل سازی معادلات ساختاری ارائه شده است که حاکی از برازش مطلوب این مدل با واقعیت است. در این مدل متغیرهای کوناگونی به عنوان متغیرهای مستقل وارد مدل شده اند و رابطه آن ها با رفتارهای پرخطر بررسی شده است. شاخص برازش مدل ساختاری مسیر حاکی از برازش مطلوب مدل با واقعیت است. ضریب خی دو یا $cmin$ ، برابر با ۱۰/۲۰۸ است در که با سطح معنی داری (p= ۰/۱۷۷)، معنادار نیست. در این مدل متغیرهای خطای خارج از مدل با $e1, e2, e3$ نمایش داده شده است. دیگر ضرایب برازش مدل که حاکی از برازش مطلوب است بدین قرارند:

نمودار ۱: برازش مدل عوامل موثر بر پرخاشگری

۱- سطح معنی داری قابل قبول برای تایید فرضیه زیر پنج صدم می باشد.

جدول ۷- برآورد تاثیرات استاندارد و غیر استاندارد متغیرهای تحقیق بر یکدیگر

رگرسیون استاندارد	سطح معنی داری	C.R.	S.E.	رگرسیون غیر استاندارد	احساس تعلق به	رگرسیون استاندارد
.396	***	6.286	.018	.114	احساس تعلق به والدین	احساس تعلق به مدرسه
-.155	.014	-	.047	-.114	روابط بین اعضای خانواده	احساس تعلق به مدرسه
.145	.009	2.602	.063	.165	پایگاه اجتماعی	احساس تعلق به مدرسه
-.118	.093	-	.063	-.106	کنترل و نظارت والدین	روابط بین اعضای خانواده
.231	.001	3.282	.168	.550	احساس تعلق به مدرسه	روابط بین اعضای خانواده
-.351	***	-	.350	-2.012	احساس تعلق به مدرسه	پرخاشگری
.173	.004	2.874	.145	.416	روابط بین اعضای خانواده	پرخاشگری
.232	***	3.865	.391	1.510	پایگاه اجتماعی	پرخاشگری

جدول ۸- برآورد کوواریانس متغیرهای تحقیق بر یکدیگر

سطح معناداری	C.R.	S.E.	ضریب	روابط بین اعضای خانواده	پایگاه اجتماعی
.084	-1.726	.622	-1.073	روابط بین اعضای خانواده	پایگاه اجتماعی
***	-6.581	2.053	-13.509	کنترل و نظارت والدین	روابط بین اعضای خانواده
***	-6.568	2.688	-17.650	روابط بین اعضای خانواده	احساس تعلق به والدین
.163	1.395	1.22	1.691	کنترل و نظارت والدین	پایگاه اجتماعی
.990	.012	1.581	.019	پایگاه اجتماعی	احساس تعلق به والدین
***	9.983	6.225	62.146	کنترل و نظارت والدین	احساس تعلق به والدین

جدول (۷) برآورد تاثیرات استاندارد و غیر استاندارد متغیرهای تحقیق بر یکدیگر را نشان می دهد. در این جدول برآورد های رگرسیونی استاندارد و غیر استاندارد هر یک از متغیرهای تحقیق گزارش شده است. سطح معنی داری برای هر کدام از ضرایب فوق با عددی که در ستون (p) گزارش شده است مشخص شده که اعداد کوچکتر از ۰/۰۵ قابل قبول و بزرگتر از آن غیر قابل قبول است. همانطور که در این جدول مشخص است، احساس تعلق به مدرسه بیشترین تأثیر منفی و کاهشنده را بر پرخاشگری دانش آموزان دارد این تأثیر برابر با (۰/۳۵۱-) گزارش شده است. از طرف دیگر پایگاه اجتماعی تأثیر مستقیم و مثبتی را بر پرخاشگری دارد؛ یعنی افراد طبقات بالاتر می زان پرخاشگری بالاتری را نسبت به دیگر اقشار جامعه به خود اختصاص می دهند این تأثیر مثبت و برابر با (۰/۲۳۲) گزارش شده است. روابط نامناسب بین اعضای خانواده نیز تأثیر مثبتی را بر پرخاشگری دانش آموزان دارد این تأثیر مستقیم و مثبت و برابر با ۰/۱۷۳ گزارش شده است.

احساس تعلق به والدین اگر چه تأثیر مستقیم آن بر پرخاشگری تایید نشده است اما از طریق تأثیری که بر احساس تعلق به مدرسه برجای می گذارد بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان موثر است. این تأثیر برابر با ۰/۳۹۶ است که بر متغیر احساس تعلق به مدرسه برجای می گذارد. روابط نامناسب بین اعضای خانواده تغییری است که دو نوع تأثیر همزمان را بر پرخاشگری دانش آموزان برجای می گذارد. تأثیر غیر مستقیم این متغیر بر احساس تعلق به مدرسه (از طریق تأثیری در حدود ۰/۱۵۵-) بر احساس تعلق به مدرسه و از آن طرف از طریق تأثیری مستقیمی به اندازه ۰/۱۷۳ مستقیماً بر میزان پرخاشگری می افزاید.

جدول (۸) ضریب تعیین متغیرهای تحقیق را نشان می دهد. همان طور که مشخص است ۲۶/۵ درصد از تغییرات احساس تعلق به مدرسه براساس متغیرهای مستقلی تبیین شده است که وارد مدل ساختاری شده اند و همچنین ۴/۴ درصد از تغییرات

روابط نامناسب بین اعضای خانواده و ۱۶ درصد از تغییرات متغیر پرخاشگری براساس متغیرهای مستقلی که وارد مدل شده اند مورد تبیین قرار گرفته است.

۸- بحث و نتیجه گیری

براساس نتایج بدست آمده می توان نتیجه گرفت، پرخاشگری در دوران نوجوانی نه تنها به قربانیان آسیب وارد می سازد، بلکه رشد خود نوجوانان پرخاشگر را نیز در معرض خطر قرار می دهد. نوجوانان پرخاشگر نسبت به نوجوانان غیرپرخاشگر به احتمال بیشتری از سوی همسالان طرد شده، مرتکب جرم می گردند و رفتار ضد اجتماعی از خود نشان می دهند. آنها درجات تحصیلی پایین تری دارند و بیشتر درگیر سوء مصرف مواد می شوند. در درمان پذیرش و تعهد^۱، تغییر به صورت غیرمستقیم انجام می شود. برخلاف درمان های شناختی-رفتاری که مستقیماً بر تغییر افکار و احساسات می پردازند، این درمان به تغییر افکار و احساسات نمی پردازد بلکه افراد را به پذیرش، آگاه بودن و مشاهده گر بودن نسبت به خود می رساند (dosti, 2015: 325).

نتایج تحقیق نشان داد که بین احساس تعلق به مدرسه و پرخاشگری رابطه وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق حسینی و سلطانی (۲۰۱۸)، عزیزاده (۲۰۱۷)، شیر کش (۲۰۱۶) هماهنگ می باشد.

همچنین نتایج حاکی از آن بود که بین احساس تعلق به والدین و نظارت و کنترل و پرخاشگری رابطه وجود دارد. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق فرحان (۲۰۱۵)، خطیبی (۲۰۱۳)، کریمی (۲۰۱۱) هماهنگ و همسو می باشد؛ که بدین ترتیب اهمیت نقش خانواده و نظارت والدین بر رفتارهای فرزندان را نشان می دهد. خانواده ۲ مهمترین نهاد اجتماعی در جوامع انسانی بوده و اهمیت آن، از این روست که نه تنها محیطی مناسبی برای همسران است، بلکه وظیفه جامعه پذیری و تربیت نسل های آینده را نیز بر عهده دارد. هم اکنون خانواده ها دچار انواع آسیب پذیری و بحران هستند که برخی از آنها عبارتند از طلاق، خشونت خانگی، خودکشی، کودکان فراری و ... که یکی از مهمترین آسیب های اجتماعی در جامعه امروزه، خشونت خانگی است. خشونت خانگی ۳ بلایی جهانی است که پیکر خانواده و جامعه را تخریب و سلامتی افراد را تهدید می کند و شمار بسیاری را مجروح و به مشکلات جسمی، جنسی، و روانی دچار می سازد (Sajjadifar, 2002: 11).

خشونت های به وجود آمده در خانواده مسایل و مشکلاتی را در سطوح فردی، نهادی و اجتماعی، نظیر: رفتارهای پرخاشگرانه، اضطراب، عزت نفس پایین، بزهکاری، فرار از منزل، خودکشی، گرایش به مصرف مواد مخدر و آسیب های متعدد اجتماعی به وجود می آورد. این خشونت در محیط خصوصی رخ می دهد و معمولاً زنان، کودکان قربانیان طراز اول آن به شمار می روند. همچنین روش تربیت فرزندان از اهمیت و حساسیت زیادی برخوردار است و می تواند از بروز بسیاری از آسیب های روانی و اجتماعی نظیر خشونت خانگی پیشگیری کند. سبک فرزندپروری می تواند پیش بینی کننده رشد روانی اجتماعی، عملکرد تحصیلی، رفاه و سلامت و حتی مشکلات رفتاری فرزندان در آینده باشد. شیوه های فرزندپروری والدین هم یک عامل ایجادکننده و هم یک عامل بازدارنده رفتارهای ضد اجتماعی نظیر خشونت خانگی علیه کودکان و نوجوانان است. مطالعاتی که نشان داده اند رفتارهای ضد اجتماعی بر اثر شیوه های فرزندپروری نامتناسب افزایش می یابند، بیشتر بر شیوه های فرزندپروری (استبدادی ۴ و سهل گیر ۵) تأکید دارند (Adams, Mount & Mayor, 1998). شیوه های فرزندپروری سهل گیرانه، بی ثبات و مغشوش، احتمال بروز خشونت خانگی و رفتارهای ضد اجتماعی را علیه کودکان را افزایش می دهد. از سوی دیگر، مطالعاتی که اظهار می کنند شیوه های فرزندپروری والدین رفتارهای خشونت آمیز را علیه کودکان و نوجوانان کاهش می دهد، بر این نکته تأکید دارند که تنبیه باثبات، مهار شده مناسب و همخوان با عمل فرزندان توسط والدین «قاطع» می تواند این رفتارها را کاهش دهد. (Yaghoobi, 2013: 62)

با توجه به نتایج فوق می توان گفت که نظارت والدین و کیفیت آگاهی والدین از نوجوانانشان به عنوان یکی از عوامل تعیین کننده گرایش و بروز رفتارهای پرخاشگرانه و ضداجتماعی شناخته شده است. نظارت والدینی عبارت است از اینکه والدین در زمانهایی که با نوجوان خود نیستند، میدانند که و کجا، با چه کسانی و چگونه اوقاتش را سپری میکند مطالعات نشان میدهند در کنار نقش خانواده، عامل همسالان در مقایسه با عوامل دیگر نقش مهمی در بروز رفتارهای خشونت آمیز دارند و نوجوانانی که با همسالان پرخاشگر همنشینی دارند، بهاحتمال بیشتری رفتارهای پرخاشگرانه و ضد اجتماعی آنها را میپذیرند. نجام نادرست نظارت والدینی از عواملی است که میتواند همنشینی با همسالان بزهکار و مبادرت به انواع رفتارهای پرخطر و ضد اجتماعی در نوجوانان را تسریع کند. منظور از همنشینی با همسالان بزه کار، ارتباط نوجوان با همسالانی است که رفتارهایی از قبیل خشونت، درگیری فیزیکی، تهدید کردن یا آسیب رساندن به دیگران را مرتکب می شوند. رفتار پرخاشگرانه نه تنها به دیگران آسیب وارد می کند بلکه سلامت روانی و اجتماعی خود فرد را نیز با خطراتی همراه می کند. برای نمونه نوجوانان پرخاشگر نسبت به نوجوانان

1 Acceptance and Commitment Therapy

2 Family

3 Domestic Violence

4 Autocratic

5 Landscape

غیر پرخاشگر احتمال بیشتری از سوی دیگران طرد می شوند. نظارت اندک از سوی والدین با ضعف در پرداختن به نقش والد گری و فرزند پروری از سوی والدین رابطه دارد.

بر اساس تئوری نای می توانیم استنباط کنیم که بین نظارت و کنترل فرزندان توسط والدین و رفتار بزهکارانه رابطه معنی دار وجود دارد. نای در تئوری خود بر نظارت و کنترل فرزندان توسط والدین تاکید بسیاری دارد، به عقیده وی، فرزندان که توسط والدین خود کنترل شده و اعمال و رفتار آن ها مورد ارزیابی قرار می گیرد و رفتارهای خود را براساس مقررات و قوانین والدین انجام می دهند گرایش کمتری به سوی رفتارهای انحرافی گونه و بزهکاری دارند؛ و بلعکس، فرزندان که هیچ کنترل و نظارتی از وی والدین بر رفتار آن ها وجود ندارد و به نوعی در حالت آزادی رفتار به سر می برند به دلیل عدم کنترل و وجود هنجاری رفتاری دچار انحرافات زیادی می شوند و بیشتر به سمت رفتارهای انحرافی گونه میل و گرایش پیدا می کنند.

بر اساس نظریه ادوین ساترلند استنباط کردیم که بین معاشرت با دوستان بزهکار و رفتار انحرافی گونه و بزهکاری رابطه معنی دار وجود دارد. نکته اصلی نظریه ساترلند این است که افراد به این علت کجرفتار میشوند که تعداد تماسهای انحرافی آنان بیش از تماسهای غیرانحرافی آنهاست. نظریه انتقال فرهنگی بر این نکته تاکید دارد که رفتار انحرافی از طریق معاشرت با دوستان ناباب آموخته می شود. در واقع فرایند یادگیری رفتار انحرافی به وسیله دوستان فرد مجرم تعیین می شود. عمل مجرمانه آموختنی است نه موروثی، آموزش از طریق ارتباط فرد با سایر افراد انجام میگیرد، بخش اعظم آموزش رفتار بزهکارانه در گروههای نزدیک که با فرد روابط صمیمانه دارند انجام میگیرد، آموزش عمل مجرمانه مراحل مختلفی دارد، کسب انگیزه ها و میل به ابزار کششهای درونی آموختنی است، زمانی فرد به عمل بزهکارانه دست میزند که آمیزش او با کسانی که موافق شکستن قاعده اند، بیشتر از کسانی باشد که با شکستن قاعده مخالفند، ارتباطات گوناگونی که فرد با دیگران دارد از لحاظ فراوانی، تداوم، تقدم سن و شدت یکسان نیستند، فرایند کسب رفتار مجرمانه همان مکانیزمی را طی می کند که در یادگیری سایر رفتارهای اجتماعی مشاهده می شود، رفتار بزهکارانه نیازها و ارزشهای کلی و عام شخص را بیان می کند بنابراین هرچه افراد با دوستان بزهکار بیشتری در ارتباط باشند، بیشتر دچار رفتار انحرافی و بزهکاری می گردند. با مروری بر نظریه های جامعه‌شناسی، دیدگاه نظارت اجتماعی از نظریه هایی است که زمینه خشونت در خانواده می تواند کاربرد داشته باشد نظریه نظارت اجتماعی بر، وجود جرم و رفتار خشونت آمیز در انسان به دلیل انگیزه های درونی یا به سبب عوامل محیطی تاکید دارد. یکی از اصول مورد توجه در این نظریه این است که افراد برای رسیدن به یک هدف، دست یابی به اقتدار در برابر دیگران، به استفاده از زور و قدرت تمایل دارند اصل دوم این است که نظارت اجتماعی، به مثابه مانعی بر سر راه اقتدار و اعمال خشونت قرار می گیرد و از آنجا که انسان بدون وجود محدودیت های اجتماعی، به انجام جرم و جنایت و رفتار ناپهناجرتمایل دارد جامعه باید سازوکار (مکانیسم) نظارت بر آنها را ایجاد کند.

منابع

۱. احمدی، زهرا، عصاران، مهدی، سید محرمی، فاطمه، سید محرمی، ایمان (۱۳۹۶). «تعیین رابطه پرخاشگری آشکار و رابطه ای با میزان امیدواری در کودکان دبستانی»، فصلنامه سلامت روان کودک - دوره چهارم، شماره ۳، صص ۱۴۳-۱۵۳.
۲. پیمان دوستی، غلامی، سحر، ترابیان، سحرالسادات (۱۳۹۵). "اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر کاهش پرخاشگری در دانش آموزان مبتلا به اعتیاد اینترنتی"، مجله سلامت و مراقبت، سال هیجدهم، شماره اول، صص ۱-۱۰.
۳. خرازانی، سید حمید (۱۳۹۵). "رابطه استفاده از فضای سایبر با گرایش دانش آموزان به خشونت"، فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی، سال یازدهم دانش شماره اول، صص ۱۶۱-۱۸۳.
۴. شید عنبرانی، بهناز، گل، علیرضا، فرهادیان، فاطمه، طیبی، زهرا، نامور طباطبایی، سید سجاد. (۱۳۹۹). "نقش بدرفتاریهای عاطفی دوران کودکی در پیشبینی پرخاشگری بزرگسالی"، مجله روانشناسی ۹۳، سال ۲۴، شماره ۱، صص ۷۴-۵۷.
۵. شیرکش، سمیه، میرزایی، مهشید، تبری، رسول .... (۱۳۹۵). "پرخاشگری و عوامل اجتماعی اقتصادی مرتبط با آن در کودکان پیش دبستانی"، فصلنامه پرستاری و مامایی جامع نگر، سال ۲۶، شماره ۸۲، صص ۹۸-۹۰.
6. Ahmadi, Zahra, Asaran, Mahdi, Seyed Moharrami, Fatemeh, Seyed Moharrami, Iman (2017). Relationship between Overt and Relational Aggression with Hope in Primary School Children. Quarterly Journal of Child Mental Health, Vol. 4, Issue 3, pp. 143-153.
7. Khazaei, Samaneh, Navabinejad, Shokooh, Valiollah, Farzad, Zahrakar, Kianoosh (2017). Relationship of Attachment Styles and Relational Aggression: Mediation of Shame and Guilt. Quarterly Developmental Psychology (Journal of Iranian Psychologists), Vol. 14, No. 54, pp. 155-172.
8. Hedayatollah, Sotoudeh (2001). Social Psychology. Tehran: Avaye Noor Publication.
9. Shojaei, Sarallah, Dehdari, Tahereh, Doran, Behnaz, Nouri, Karamatollah, Shojaei, Mohammad (2016). Impact of Media Literacy Education on Aggression and Attitudes towards Violence in Adolescent Users of Violent Computer Games in Qom. Quarterly Journal of New Media Studies, Vol. 2, No. 8, pp. 173-201.

10. Shirkosh, Somayeh, Mirzaei, Mahshid, Tabari, Rasool, Kazemnejad, Leili, Rostami, Maryam (2016). Evaluating Aggression and its Socioeconomic Factors among Preschool Children. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, Vol. 26, No. 82, pp. 90-98.
11. Alizadeh Asli, Afsaneh, Kiamanesh, Alireza, Ahadi, Hassan (2017). Predicting Aggression and Academic Adjustment Based on Attachment Styles of Female Students. *Woman & Family Studies*, Vol. 10, No. 37, pp. 65-84.
12. Ghamari Givi, Hossein, Mohebbi, Zahra, Sadeghi, Morteza (2012). Efficacy of Forgiveness Therapy in Reducing Aggression and Promoting Forgiveness in Male Juvenile in Tehran Correctional and Rehabilitation Centre. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences (JMUMS)*, Vol. 23, Issue. 96, pp. 163-168.
13. Ganji, Mohammad, Shafaei Moghadam, Elham (2012). Role of Computer Game Addiction in Students' Isolation and Aggression. *Quarterly Journal of Family & Research*, Vol. 9, No. 2, pp. 157-178.
14. Momtaz, Farideh (2002). *Social Deviations, Theories, and Views*. Tehran: Enteshar Company, 1st Ed.
15. Abolmali kh, Prediction of Anxiety, Aggression and Social Competence among Preschool Children based on Parents' Maladaptive Perfectionism. *Journal of Educational Psychology Islamic Azad University Tonekabon Branch*. 2012; 4(1)25-35. Persian.
16. Cavell, T., & Elledge, L. (2007). Working with parents of aggressive, high-risk children. In J. Briesmeister, J. M., & Schaefer, C. (Eds.) *Handbook of Parent Training* (pp.379-423). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
17. Hagana, Melissa J, Waters, Sara F et all(2010) The interactive effect of family conflict history and physiological reactivity on different forms of aggression in young women, *Biological Psychology*, Volume 153, May,p:1-8
18. Hill, Shirley Y, Jones, Bobby L, Haas, Gretchen L(2020) Suicidal ideation and aggression in childhood, genetic variation and young adult depression, *Journal of Affective Disorders*
19. Konzoka, Julian, Kreuzpointner, Ludwig et all(2020) Validation of a monetary Taylor Aggression Paradigm: Associations with trait aggression and role of provocation sequence, *Journal of Experimental Social Psychology*, Volume 88, May,p1-8
20. Li, JiaYu, Du, Qian, Gao, Xuemei(2020) Adolescent aggression and violent video games: The role of moral disengagement and parental rearing patterns, *Children and Youth Services Review*, Volume 118, November,p 1-8
21. Moher N. *Psychiatric mental health nursing*. New York: Wiley & Sons; 2003. P.556
22. Robinson, Michael D, Traurig, Ellee, Klein, Robert J(2020) On looking versus leaping: A situated multilevel approach to trait anger and the anger-aggression relationship, *Personality and Individual Differences*, Volume 164, October,p8-1
23. Volume 276, November, Pages 954-964.
24. Yagci E, Caglar M. How the use of computer types and frequency affects adolescences towards anger and aggression. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* 2010” 9(1): 89-97.
25. Zhua, Wenfeng, Chena, Yunli, Xiaa, Ling-Xiang(2020) Childhood maltreatment and aggression: The mediating roles of hostile attribution bias and anger rumination, *Personality and Individual Differences* Volume 162, August,p1-8.